

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend...

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

KERKELIJK LEVEN / P. Houtman

In dit nummer:

KERKELIJK LEVEN 537

P. Houtman

Ruchtbaarheid
en de kerk

MEDITATIEF 541

A.S. van der Lugt

'Wie zijn mijn moeder
en broers?' (Jezus Christus)

WANDELEN MET GOD 542

G. Zomer Jzn.

Gekke koeien

ACHTERGRONDEN 544

A.L. Th. de Bruijne

Wij en de Wereldraad

KERK EN MUZIEK 547

J. Smelik

...en spreekt tot elkaar...

en verder...

Nieuw uitgekomen

Boekbespreking

Meegelezen

Uit de kerken

RUCHTBAARHEID EN DE KERK

Grote opschudding. De landelijke media gonsden ervan. Een leraar **aan** een gereformeerde scholengemeenschap heeft jarenlang **seksuele** handelingen gepleegd met leerlingen. De zaak is destijds, toen de felten aan het licht **kwamen**, door de schoolleiding **geheim** gehouden; nu is die alsnog in de publiciteit gekomen.

Ik wil graag vooropstellen dat ik veel respect heb voor de waardige en fijngevoelige manier waarop verscheidene broeders en zusters in de publiciteit hebben gereageerd, voor de radio, en in het *Nederlands Dagblad*, ook in ingezonden stukken. In deze gemeenschap voel ik me thuis.

Centraal in de discussie staat de vraag, of de schoolleiding direct ruchtbaarheid aan de zaak had moeten geven. Met name wordt daarbij gedacht aan aangifte bij politie en justitie; daarnaast aan het informeren van alle ouders van leerlingen van de school. Er is ook sprake van

allerlei andere betrokkenen die hier een taak hebben: een schoolbestuur, een medezeggenschapsraad, vertrouwenspersonen, psycho-sociale hulpverlening; voor de slachtoffers, en psychiatrie voor de dader. Eén ding heb ik in de publiciteit gemist. Er is niet of nauwelijks gesproken over de vraag of de kerk ook ingeschakeld had moeten worden en of die hier ook een taak had. Zouden betrokkenen die vraag misschien niet belangrijk vinden? Heeft de kerk in een geval als dit een belangrijke taak? Belangrijk genoeg om ook publieke aandacht te krijgen? Die vraag wil ik in dit

artikel graag aan de lezers voorleggen.

Of is het misschien zo dat de **kerk** wel een taak heeft, die ook wel belangrijk kan zijn, maar die zich niet leent voor publiciteit? Men kan **denken** aan de kerkelijke nicht: afhouding van het avondmaal. Maar dat kan in stilte plaatsvinden. En als er sprake is van berouw, dan kan het daarbij blijven; na **enige** tijd wordt de maatregel weer opgeheven. Uit enkele reacties die mij bereikt hebben, heb ik **opgemaakt** dat er zo wel tegenaan wordt gekeken.

Ik denk dat er meer mogelijk is. Ik wil eerst enkele mogelijke kerkelijke stappen opnoemen. Daarbij wil

ik ook overwegen hoe **belangrijk** het is dat de **kerk** zulke stappen doet.

De situatie die zich **onlangs** heeft voorgedaan, is weliswaar de aanleiding voor dit artikel, maar ik beoordeel die niet. Ik ken die alleen uit de publiciteit. Het kan zijn dat de zaak wel bij de **kerk** aanhangig is gemaakt. Het kan zijn dat in de kerk, of in **meerdere** betrokken kerken, ook bepaalde **maatregelen** zijn genomen, maar dat ze **alleen** niet verder in de publiciteit zijn doorgedrongen. Ik wil het **hier** hebben over de algemene vraag: wat zou de **kerk** in zo'n geval **kunnen** doen, en wat zou belangrijk zijn om te doen? Met 'zo'n geval' bedoel ik dan: een geval van (om het in kerkelijk spraakgebruik te zeggen) schandelijke zonde, die openbaar is of naar z'n aard hoogstwaarschijnlijk vroeg of laat in de **publiciteit** zal komen, en **waardoor** verscheidene **gemeenteleden** gedupeerd zijn, of waar ze intens bij **betrokken** zijn: slachtoffers, maar ook ouders, **familieleden** en anderen die met hen meelevens.

De kerk treedt op

1. De **dominee** kan een preek houden, in algemene termen, die op de situatie betrekking heeft. Dat kan hij al onbewust doen, zonder van de zaak af te weten. Goede prediking is levend en actueel. Hoorders kunnen **soms** met een schok ontdekken: Dat is voor mij bestemd! De **dominee** kan ook op de een of andere manier bij de zaak **betrokken** raken, nog voordat die algemeen bekend wordt, en ook voordat er een officiële klacht bij de **kerkeraad** wordt ingediend. Dat kan gebeuren via de **gewone** zielszorg aan **betrokkenen**. Dat kan aanleiding zijn voor een speciale preek, het kan z'n **stofkeuze** of de keuze van z'n voorbeelden beïnvloeden. Uiteraard is discretie hier van het grootste belang. Toch zal iedere dominee in zekere mate zo **werken**: z'n prediking wordt beïnvloed door wat hij in de gemeente

meemaakt; hij richt zijn preken op **wat** de gemeente nodig heeft.

De Bijbel noemt zondaars (mensen die in zonde leven) bij hun naam en waarschuwt ze; roept ze tot omkeer; geeft bij dat laatste ook beloften (b.v. Psalm 2; Ps. 32; Ps. 51, m.n. vs. 15; de profeten; Ef. 4 : 17-5 : 14. Vgl. Heidelbergse Catechismus, Zondag 30-32). Tegelijkertijd steunt de Bijbel degenen die op de **Here** vertrouwen en het moeilijk hebben (b.v. het boek Job), ook **wanneer** ze lijden onder de zonde van anderen, ook **anderen** binnen het volk van God (b.v. vele psalmen). De Bijbel **waarschuwt** voor **zondaars**, ook voor zondaars binnen de **kerk** (het boek Spreuken; 1 Kor. 5; de brieven aan Timoteus en Titus; Openb. 2 : 14 e.v., 20 e.v.). Tot troost voor Gods kinderen wordt van het nieuwe Jeruzalem gezegd dat de boosdoeners buiten muren zijn (Openb. 22 : 15). Stof te over voor de prediking.

2. De dader kan worden afgehouden van het avondmaal. Dat kan direct wanneer een zo ernstige zaak bij de kerkeraad is aangegeven. In het begin kan er sprake zijn van een 'voorlopige afhouding': **wanneer** de zaak, bijvoorbeeld vlak voor een **avondmaalsviering**, nog niet verder **onderzocht** heeft **kunnen** worden. Vervolgens kan **afhouding** plaatsvinden als tuchtmaatregel. Ook **wanneer** er wel sprake is van **berouw**, is toch **afhouding** op z'n plaats. De zaak heeft immers in de gemeente 'ergernis' gegeven in de oorspronkelijke, zware betekenis. Slachtoffers zijn beschadigd en verward. Ouders zijn geschokt en verontwaardigd. En velen die **meelevens delen** die **geschoktheid**. Deze **afhouding** zal in het begin nog **mogemerkt** blijven ('stille censuur'). Zij is wel de basis voor volgende stappen.

3. De kerk heeft een pastorale taak in de begeleiding van slachtoffers en hun ouders. Gerichte begeleiding kan natuurlijk pas plaatsvinden als bekend is wie de **betrokkenen** zijn. Voor de slachtoffers in ieder geval in de eerste plaats k-

KERNREDACTIE:

PROF. DR. M. TE VELDE,
DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP.

OVERIGEREDACTIELEDEN:

DRS. R. TER BEEK, DRS. B. BOS,
DRS. A.L.Th. DE BRUIJNE, DRS. B. LUITEN,
PROF. DR. C.J. DE RUIJTER,
OS. A. DE SNOO.

MEDEWERKERS:

J.J.D. BAAS, DRS. C.J. HAAK,
J.M. DE JONG, DRS. J. SMELIK,
DRS. H. MLDMAN.

REDACTIE-ASSISTENT:

W.L. DE GRAAFF, Wortmanstraat 138, 8265
AG Kampen, Tel. (038) 3331201.

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan:
De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA te Kampen.

ADMINISTRATIE/ADVERTENTIES:

Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre B.V.,
Postrekening 406040 t.n.v.,
De Reformatie, Goes, Postbus 25, 4460 AA
Goes. Tel. (0113) 215591.

ABONNEMENT:

f 85,75 per jaar; f 46,25 per halfjaar; studenten f 70,25 per jaar (binnenland). Buitenland: f 144,50 per jaar (zeepost).

Een abonnement kan per maand ingaan, maar slechts beëindigd worden uiterlijk twee maanden voor het verstrijken van de betalingstermijn (opzegging van jaarabonnement vóór 1 november, van een halfjaarabonnement vóór 1 juni).

Losse nummers f 1,95 (excl. porto).

De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij

 de Stichting Bractah.
Tel. (0521) 315946.

ADVERTENTIES:

Prijs: f 0,84 per mm. Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

ISSN 0165-5191

langrijk de erkenning, dat **hun** kwaad is aangedaan. **Hun** geschoktheid daarover moet serieus worden genomen. Ze moeten geholpen worden om daar iets **mee te doen**. Er moet niet te snel over vergeving worden gesproken. In de literatuur over incest is dat voldoende duidelijk gemaakt. Zou het niet een **steun** voor de slachtoffers zijn, wanneer ambtsdragers hun de verzekering **geven** dat degene die ze zo iets heeft aangedaan, kerkelijke tucht verdient, en hun gelegenheid geven om te constateren dat de dader inderdaad niet aan het avondmaal deelneemt?

4. Als de zondaar – in de gesprekken rond de afhouding – blijk geeft van **berouw** en beterschap **belooft**, kan de kerkeraad voor de weer-toelating tot het avondmaal de eis stellen van **openbare** schuldbelijdenis. Hier is in ieder geval sprake van openbaarheid! Er is iets moois in, als de **kerkeraad** het in de **handen** van de zondaar kan leggen, om zelf met zijn, berouwde en door de Heer vergeven, zonde in de openbaarheid te treden. Een van de motieven van de **kerkeraad** om dit te eisen kan zijn, de slachtoffers hun ouders tegemoet te **komen** in hun gekwetstheid en verdriet. Tot het berouw van de zondaar behoort, dat hij besef toont wat hij bij anderen **heeft** aangericht. Voor de bekeerde broeder **kan** de openbaarheid zijn voornemen tot een ander **leven** versterken. (Daarnaast kan de kerkeraad **vragen** dat hij **ook** blijk geeft van daadwerkelijke bekering; men kan denken aan een proeftijd.) Openbare schuldbelijdenis is geen strafmaatregel, maar een pastorale maatregel. Een preek in dezelfde eredienst kan dat accentueren en de verschillende **aspecten**, ook de **verschillende** – in veel opzichten verwarde en tegenstrijdige – emoties die hiermee gemoeid zijn bij verschillende **betrokkenen**, ter sprake brengen en erop ingaan.

5. De **kerkeraad** kan kiezen voor een snel vervolg van de **tuchtprocedure**. Reeds bij de eerste afkondiging, nog zonder dat de naam van

de zondaar genoemd wordt (de **zgn.** 'eerste trap van censuur'), is het in ieder geval aan betrokkenen behoorlijk duidelijk waar het om gaat. Bij de volgende **afkondiging**, met **naam** (na advies van de classis), is de **zaak** voluit openbaar. De kerk kan dus niet alleen publiek **meespreken** over publieke zaken. Zij heeft **ook** eigen mogelijkheden om zaken **zonodig** in de publiciteit te brengen. Zij kan dat dan doen in haar eigen stijl.

Het evangelie 'soft'?

Dat zien we in de praktijk **nog** niet gebeuren, zal er **gezegd** worden. Blijkbaar leeft de verwachting dat de kans groot is dat de **kerk** zo'n zaak in stilte afhandelt.

Hoe komt het, als wij dat zo **ervaren**; als wij de **kerk** zo **zien**? Ik wil daar wat overwegingen over voorleggen.

Het kan zijn dat wij de boodschap van de kerk, in zulke situaties, waarin het er echt op **aan komt**, **als te zachtvaardig ervaren**, te 'soft'. Iemand heeft gezondigd, maar hij betuigt berouw – dan wordt de zaak in **stilte** afgehandeld, **terwijl** wij eigenlijk vinden dat veel zwaardere maatregelen nodig zijn, zo **zwaar** dat ze in de publiciteit **komen**. Het evangelie **van** de vergeving van **zonden**, daar zijn we over het algemeen wel gelukkig mee, maar daar kunnen we toch in zulke zware situaties niet **voldoende mee** uit de voeten. Ons rechtsgevoel blijft onbevredigd. Het strafrecht is **zwaarder**. Dat kan een zaak direct in de publiciteit brengen, terwijl de dader achter slot en grendel kan worden gezet. Daar hebben we in zo'n situatie behoefte aan.

Nu **zou** dat **strafrecht** ons **ook** wel eens kunnen teleurstellen, op het moment dat we er **behoefte** aan hebben. Als de dader een leider in een christelijke organisatie is en de gedupeerden **zijn** **meerderjarig**, dan kan het **strafrecht** niets doen, wals onlangs in het nieuws over **een** vergelijkbare **zaak** naar voren kwam. Intussen spreekt de kerk wel zware

woorden. **Zij** bedient – zo zegt zij **zelf** – de sleutels van het **koninkrijk** der hemelen. Daarmee wordt dat koninkrijk geopend en gesloten. De **strafrechter** kan iemand voor **een** tijd opsluiten, maar het evangelie spreekt van eeuwig wel of **wee**.

Laten **we** die boodschap wel in z'n **volle** zwaarte wegen? **Vinden** we die wel zo belangrijk, dat we daar ook mee in de publiciteit willen **treden**? In de krant, en voor de **microfoon**?

Of vinden we de boodschap misschien juist zo zwaar, dat we voor de **concrete** toepassing in een bepaald geval **terugdeinzen**? Zeker, ook bij mij gaat in zulke gevallen een oranje lampje **branden**: 'Je moet voorzichtig zijn'. En het kerkelijk recht inzake de kerkelijke tucht bevat **ook allerlei** regels om die voorzichtigheid te waarborgen. De concrete toepassing **van** het Woord van God in de kerkelijke tucht mag niet neergehaald worden tot een openbaar volksgericht, op straat of in de media. Maar dat sluit niet uit dat het spreken en handelen van de kerk helder en slagvaardig moet zijn. Als iedereen op straat loopt te roepen, kan zij **zich** niet blijven hullen in stilzwijgen of **terugtrekken** achter gesloten deuren. Het kan **ook** zijn dat we het hele proces van reageren op de aanklacht van het Woord en tot **berouw** en bekering komen teveel eenzijdig verinnerlijkt hebben. Dat past in onze cultuur. Iedereen moet daar **voor** zichzelf maar mee in het reine zien te **komen**. Daar zit een kant aan van discretie. Tegelijkertijd maken we het onszelf en elkaar moeilijk als we **teveel** vermijden om **dingen** hardop uit te spreken. De **kerk** moet discreet zijn. Maar dat sluit niet uit dat ze dingen die iedereen zien **kan**, bij de naam durft te **noemen**. Paulus noemt in z'n brief aan een gemeente een aantal **grove** zondaars op, die het koninkrijk **van** God niet zullen beëerven, en dan zegt hij: '...En **sommigen van u** zijn dat geweest!' Die Korintiërs staan er gekleurd op!

Dat zegt **dezelfde** apostel die herhaaldelijk terugkomt op **zijn** eigen grove zonde in het verleden (1 Kor. 15 : 9, **Gd.** 1 : 13, 1 **Tim.** 1 : 13vv). In het licht van het evangelie van Gods wonderlijke barmhartigheid kon hij dat doen. Over openbare schuldbelijdenis gesproken!

Competent

'En (meneer of mevrouw), wat vindt u er nu van dat dit gebeurd is? Nog wel binnen uw kerk?' 'Ik vind het inderdaad **verschrikkelijk**. Iemand die zoiets doet, hoort in de **kerk** niet thuis! Daar is **de** Bijbel duidelijk over en dat wordt in de **kerk ook** duidelijk gezegd. Zonder bekering komt iemand niet in het rijk van G.d.' Het is scherp gezegd, maar, in het licht van 1 **Kor.** 5 en andere genoemde teksten, niet te scherp. Maar ook afgedacht van de inhoud **van** de reactie – zou het niet goed **zijn** als zo de stem van de **kerk doorklinkt** via de **microfoon**? En dan komt 1 Kor. 6 : 1-11 ('Recht **zoeken** bij ongelovigen').² De gang naar de wereldlijke rechter wordt daar niet afgewezen. Maar waar Paulus **bezwaar** tegen maakt, is dat daarbij de kerkgemeenschap **wordt** gepasseerd. U hebt de Heilige Geest gekregen. Het woord van **Gods** wonderlijk-wijs beleid in Christus is aan u toevertrouwd. U **bent** geselecteerd tot rechters over zaken van eeuwig belang. Acht u de broederschap dan niet competent om een wijs **woord** te spreken, dat boosdoeners op **hun** plaats zeten waarschuwt, en gedupeerden een hart onder de riem steekt; dat geschokte gemoederen op de goede **weg** helpt? Een woord, waarmee we als kerkgemeenschap vrijmoedig **kunnen** deelnemen aan de publieke discussie van de dag? Wellicht zouden **we** op dit punt nog wel wat **kunnen** leren van de oude kerk. Er zijn bedenkelijke aspecten aan de ontwikkeling van de boete in de vroege kerkgeschiedenis. Maar de concrete toepassing van de boodschap van **berouw**, be-

kering en verzoening met de **Here** en zijn gemeente **stond** wel midden in het leven, vaak **ook** publiek. Dat dwong respect af en heeft **ook** heilzaam gewerkt voor verschillende betrokkenen.

Nogmaals, **ik** vind het zelf in de praktijk **ook** moeilijk. Maar het apostolische **woord** verwacht het kennelijk van ons. Laten we dan in ieder geval met elkaar over deze dingen praten. We hebben het eenvoudige evangelie blijkbaar **nog** niet onder de **knie**. De verwerking en toepassing ervan in de praktijk blijft ons handen vol **werk** geven.

¹ Vgl. J. Kamphuis, *Om de heiligheid van de gemeente* (2e druk, Kampen 1982), p. 151 ('betrekkelijk snel').

² Vgl. voor de uitleg van dit gedeelte J. van Bruggen, 'Mag een christen procederen?', in *De Reformatie* van 15 juni 1985.

In overleg met de redactie schreef ds. P. Houtman te Twijzel een **actuele** bijdrage voor **ons** blad, die wij deze week een plaats hebben gegeven in de rubriek Kerkelijk Leven.

Redactie

W.L. de Graaff

Nieuw uitgekomen

*De heerlijkheid van **Zijn** genade*, een bijbelstudie over de brief van Paulus aan de Efeziërs door ds. P. Huisman (em.-predikant van de synodaal Gereformeerde Kerk te Hazerswoude). Uitgeverij Kok Voorhoeve, f 13,90 (59 blz.).

Op Gods weg blijven, twintig keer de tien geboden, door ds. W. van Herwijnen (synodaal gereformeerd predikant te Kampen). Steeds weer blijkt dat de tien geboden als regel voor het mensenleven universeel **zijn**. Uitgeverij Kok Voorhoeve, f 14,90 (95 blz.).

Weerklank **als** wanklank, zeven woorden uit de psalmen. Het boekje bevat 7 voordrachten van prof. dr. N.T. Bakker (verbonden aan de theologische faculteit van de Universiteit van Amsterdam) over 7 psalmen. Uitgeverij Kok, f 18,50 (84 blz.).

Tussen Jodendom en Christendom. Dr. P.A. Siebesma (stafmedewerker van Near East Ministry in Voorthuizen) beschrijft het verschil tussen het Jodendom en het Christendom vanuit een reformatorisch standpunt. Uitgeverij Kok Voorhoeve, f 22,50 (112 blz.).

Eilanden waar Paulus was: Cyprus, Lesbos en Samos, Kos en Rhodos, Kreta, Malta en Sicilië. Ds. J.J. Poort heeft deze eilanden bezocht en vertelt in het boek wat hij daar aan herinneringen vond. Uitgeverij De Banier, f 19,50 (121 blz.).

'WIE ZIJN MIJN MOEDER EN BROERS?' (JEZUSCHRISTUS)

A.S. van der Lugt

M meditatief

Buitenstaanders zien scherp

Een moslim schreef een inleiding op de studie van de Koran. Daarin liet hij eerst zien hoe zowel het christendom als het hindoeïsme te-leurstellen als het gaat om de geestelijke leiding, die de mens behoeft. Eén van de verwijten in de richting van de Bijbel was, dat het een beeld gaf van Jezus, de profeet (volgens hem) dat onmogelijk waar kon zijn. Of Hij moet een bedorven figuur geweest zijn.

Moeder

De auteur doelde op de houding, die de Here Jezus volgens de evangeliën aannam ten opzichte van zijn moeder. Op een trouwfeest in Kana zegt Hij tegen haar: 'Vrouw, wat heb ik met u van node?'. Bij een andere gelegenheid proberen zijn moeder en broers Hem te bezoeken, maar de al aanwezige gasten beletten de doortocht. Als het bericht Jezus bereikt, stuurt Hij de gasten niet weg, maar vraagt: 'Wie zijn mijn moeder en broers?'

Respect

Hoe kun je dit schrijven zonder het respect voor zo'n persoon af te breken, vraagt de moslim zich af. Is er wel een cultuur waar geen respect is voor de moeder? Hoe kan iemand, die geacht wordt de Mozaïsche wet te kennen, de mensen uit donkerheid tot licht te leiden en goede zeden voor te houden, zo kledigend zijn voor z'n moeder? Zij heeft Hem gedragen, zij heeft pijn voor Hem geleden, Hij heeft aan haar borsten gedronken en zij heeft Hem jaren lang opgevoed.

Kun je dan je moeder zo te woord staan?

Kun je je moeder zo laten staan?

Luisteren

Deze oosterse moslim voelt haarfijn aan, hoe opvallend de persoon van Jezus is. Wij hebben als westere christenen veel gevoel voor respect en ontzag verloren. Ook de moeders moeten hieronder lijden. Bovendien is voor veel christenen de Bijbel van haar schokkende lading ontdaan. Wie valt nog over de bekende woorden van Jezus? Daarom is het zo goed buitenstaanders te horen en te spreken. Zij nemen scherp waar. De moslim kan dan ook niet anders concluderen, dan dat de bijbeltekst een onbetrouwbaar beeld van de profeet Jezus geeft. En de christenen maken zich belachelijk door te geloven dat het waar is.

Is dat zo?

Kan het ook zijn, dat de Here Jezus het volste recht heeft deze uitspraken te doen? 'Wie zijn mijn moeder en broers?' Het antwoord ligt voor de hand: de vrouw van uw vader en de zonen van uw vader! De vraag van de Here Jezus leidt de gedachten naar zijn persoon. Hij presenteert zichzelf als de Zoon van God. Niet Jozef heeft Hem verwekt, de familie constitueert zich niet rond deze mens, maar rond God de Vader. 'Al wie de wil van God doet, die is mijn broeder en zuster en moeder'. Het schokkende van de opmerking van Jezus leert ons het bijzondere van zijn Persoon.

God in het vlees

Dat is voor mijn moslimvriend een

probleem. Zijn uitweg is: of Jezus is een leider met een slechte ethiek. Of Jezus deugt wel, maar dan deugt de Bijbel als verslag niet. Een derde weg is het geheim (van de godsvrucht): Jezus Christus, God in het vlees verschenen. Hij werd mens, maar is Heer over de mensen. Hij is ontvangen door zijn moeder, en tegelijk Heer over zijn moeder. De familie wordt niet geweigerd. De familie schikt in in de kring van hen, die Jezus volgen en de wil van God de Vader doen. De Geest regeert het vlees, de genade aan de natuur.

De natuur, de aardse banden, vlees en bloed, natie en cultuur – het laat zich met moeite regeren. Oosterlingen, die de familieband niet willen opgeven voor Christus. Nederlandse christenen, die discriminerend en racistisch Nederland te vol vinden voor buitenlanders.

Ja, ik begrijp die moslim wel. Deze Persoon in de beschrijving van de evangeliën is confronterend.

Naar aanleiding van: Markus 3,31-35; 1 Timoteüs 3.15.16

Wandelen met God

Vroeger vond ik ze al wat vreemd. Op de boerderij van m'n oom was ik bang voor ze. Later vond ik ze dom en ook zelig. Ze gingen gewillig naar de stal, en lieten zich voor weken tussen twee palen vastbinden. Gekke koeien. Ik kan inmiddels genieten van het typische Hollandse plaatje: koeien in de wei. Op een heldere dag met groen gras en grillige wolken is het één van de verrassingen van onze Schepper.

Probleem

En als kind van deze machtige God heb ik dus nu een **probleem**. Ik heb **moeite** met de vernietiging van zoveel koeien. Minister **Aartsen** heeft gewaarschuwd voor vals sentiment. Deze koeien **immers** waren reeds voor de slacht bedoeld. Ik herinner me een soortgelijke waarschuwing van prof. Ohmann. Hij hield eens een fraaie toespraak over 'Dieren **kijken** ons aan'. Terecht heeft dit artikel een plaats gekregen in de bundel Een levendige **voorstelling**, aangeboden ter gelegenheid van zijn afscheid. Ik heb het in deze dagen tot **mijn** troost op-nieuw gelezen.

Bezinning

'We gaan niet sentimenteel **doen**', zegt Ohmann. Mensen zijn soms geneigd al te **veel** in te leggen in het wezen van het beest. Maar de Bijbel – die over dieren spreekt als levende wezens met een ziel! – zegt wel zoveel over onze verantwoordelijkheid in de omgang met

de dieren, dat we ons voortdurend mogen bezinnen.

Ergernis

Terecht worden daarom vragen gesteld bij de gevolgen van de **Gekke**-koeien-ziekte. Er is ergernis over het **spraakgebruik**. Wie spreekt van vernietiging van koeien, heeft het over **dingen** en niet over beesten, laat staan over schepselen. En het geeft te denken als een **paarse** minister daar zo over spreekt. De Bijbel zegt: **De rechtvaardige weet wat toekomt aan zijn vee**, maar de barmhartigheid der goddelozen is wreed (Spr. 12 : 10).

Oplossing

Misschien moet het nu vooral ook gaan over onze **consumptie-drift**. En ook daarop moet een **kind** van God zich voortdurend **bezinnen**. Maar zou dat probleem, als het gaat om **onze vleesconsumptie**, zich niet vanzelf oplossen als **we** onze relaties met het dier reformeren?

We staan in een bepaalde betrekking tot de dieren. De Bijbel – zie de Decaloog – spreekt over '**uw vee**' en '**zijn rund**'. Dat slaat **natuurlijk** allereerst op het feit dat een stuk vee eigendom en bezit is. Maar het bewerkt een verhouding waarbij het veelal vanzelfsprekend is, dat met de **dieren** zorgzaam wordt omgegaan. **Heuse dierenliefhebbers weten** daarvan **mee** te praten. Soms is de relatie overdreven, maar vaak ook gewoon **gezond**. En dan gaat het wel **en** wee van zulk een beest de eigenaar aan het hart.

Slachten

Zelf koester ik met mijn gezin een hond, wat vissen, een koppeltje duiven en een toom kippen. **Kijk, en** we houden dus ook **van** een kippeboutje, maar ik moet het niet **wagen** om daarvoor de slachting van **onze** eigen kippen te overwegen. En **hoewel** dit een overdreven sentiment moet heten, bezwijk ik **daarvoor**.

De Bijbel is niet tegen de slacht. God gebiedt het zelfs. Voor de offers. En de HERE schroomt niet om van zijn volk daarvoor dierbare beesten op te vragen. In de bekende film over Abraham die onlangs door de NCRV op het **scherm** is gebracht, **zag** ik **knap** verbeeld hoe moeilijk het **moet** zijn geweest als een **offerlammetje** werd uitgezocht. **Abraham** eiste van **zijn** zoontje **Ismaël** zijn **lievelingslammetje**. Het moet een heus offer zijn, zei hij.

Mede-schepselen

De offercultus is **voorbij**, maar er valt van die aloude relatie tussen mens en dier heel wat te leren.

Koeien zijn geen producten. En hoewel **we** ze niet meer met **elk mens** evenzeer **in** direct contact **kunnen** brengen, dienen we hen wel als mede-schepselen te **be-**schouwen, met wie God ons in een **bepaalde relatie** bracht. **Hij schiep** ons op dezelfde dag! En Hij bracht Adam met hen in een bijzonder contact.

Nuchter

Adam moest **over** hen 'heersen'. **Dát woord** maant ons tot nuchterheid – een mogelijk **besmette** vee-stapel moet worden geslacht – en tegelijk waarschuwt het **ons voor** een onverantwoordelijke **omgang**. Nogmaals, dieren zijn geen producten, en **mogen ook** niet enkel met het oog op hun productiviteit **worden** **gewaardeerd**. Een kind van God zorgt voor een **goede omgang** van mens en dier. En in verwondering voor het werk van zijn Vader zorgt hij **voor** een eigen omgang met het dier.

Wijs

Luister daarbij naar de **Spreuken**-dichter: Let wel op de staat **van uw kleinvee** en zet uw **hart op de kud-**den (**Spr.** 27 : 23). Wijze raad van onze goede God. **Minister Aartsen** mag ervan leren. **Hij immers** is vooral in zorg over de economische **gevolgen** van de **gekke-koei-**en-ramp. Hij mag weten dat zorg voor een goede omgang met de beesten reeds **zorgdraagt** voor ons goede levensonderhoud. **Immers**, de **Sprekendichter** vervolgt: '...want **een** schat duurt niet eeuwig; blijft soms een kroon van geslacht tot geslacht? Als het gras verdwenen is **en** het **etgroen** zich **ver-**toont en de kruiden der bergen zijn ingezameld, dan hebt gij schapen voor uw **kleding**, en **bokken** tot koop prijs voor een **akker**, voldoen de **geitemelk** voor uw voeding, tot **voeding** voor uw huis, en **levensonderhoud** voor uw dienstmaagden' (27 : 24-27).

Een kerk in beroering, Gereformeerden tussen 1933 en 1945. Het betreft een beknopte **versie** van het **tweedelige proefschrift** van dr. J. Ridderbos (syn. gereformeerd predikant in Haren). **Deze versie** is mogelijk **gemaakt** door de inzet van zijn **plaatselijke** collega ds. E. Overeem. Uitgeverij Kok Kampen, f 29,90 (208 blz.).

Groeien in het geloof, door dr. G. van den End (Hervormd predikant in Rijssen). Elk **hoofdstuk** wordt afgesloten met **gesprekspunten** over facetten van geestelijke groei. Uitgeverij Kok Kampen, f 19,90 (95 blz.).

Hoeksteen of sluitpost?, over de **positie** van het gezin in het **overheids-**beleid, een 25-jarig-jubileumbundel **van** de Groen van Prinsterer-stichting, reeks 77. Uitgeverij De Vuurbaak, f 14,90 (84 blz.).

Je doet het niet voor niets, over vrijwilligerswerk in de praktijk, geschreven door Benne Solinger. Het is een boek **uit** de serie **55-plus**, een serie waarin boeken verschijnen die **een** positieve **kijk** op het ouder worden geven. Uitgeverij Kok Voorhoeve, f 16,50 (84 blz.).

Bibliant, een bijbelspel met veel spelvarianten en 1650 vragen, door Jan de Koning. Uitgeverij De Vuurbaak, f 25,- (144 blz.).

Waarom leef je als kind van God? Daarom, vragen van jongeren, beantwoord door Dick Ellen. Dit

W.L. de Graaff
N
nieuw uitgekomen

boekje is ter gelegenheid van het 10-jarig bestaan van **Kivive** verschenen. Uitgeverij De Vuurbaak en Kivive, f 14,75 (64 blz.).

Politiek is overal, over politieke besluitvorming, GPC-maatschappijleer-reeks 2. Het is **geschreven** voor **VBO/MAVO**. Uitgegeven door GPC Zwolle, f 10,- (76 blz.).

Honderd teksten over **Leven en sterven** en Licht en donker, twee boekjes uit de serie 'woorden om mee te leven'. Uitgeverij Kok, f 14,95 per stuk (48 blz.).

Achtergronden

Als ik denk aan de Wereldraad van Kerken, zie ik een club voor me die gewelddadige bevrijdingsbewegingen steunt, verontwaardigd is over rechtse maar niet over linkse dictaturen, en zich laat manipuleren door de Russische KGB. Ik hield duf beeld over van de jaren '70. Toen uitten gereformeerden scherpe kritiek op de Wereldraad. Daarna verslapte de aandacht. Toch is het goed van die beweging op de hoogte te blijven. kb- schien is ons beeld wel niet up-to-date. En bij nader inzien spelen er zaken die ook onder ons aan de orde zijn. Er valt voor ons zelfs wat te leren. In vier artikelen laat ik daarvan iets zien.

Eigen boezem

Ons beeld van de Wereldraad heeft correctie. Oordelen uit de jaren '70 zijn vaak achterhaald. Op allerlei punten van kritiek is binnen de kring van de Wereldraad de hand in eigen boezem gestoken. Na de val van het communisme in Oost-Europa rond 1990 is ingezien hoe onterecht de selectieve verontwaardiging over dictaturen was, waarin communistische regimes gespaard werden. Bovendien maakten de archieven van de voormalige geheime dienst van de Sovjet-Unie, de KGB, duidelijk dat deze inderdaad infiltreerde binnen de Wereldraad, in de jaren '70 werd deze beschuldiging nog hooghartig van de hand gewezen. Maar vooraanstaande Russische kerkleiders blijken spionnen van de KGB te zijn geweest. Ook doorbrak men de eenzijdige

nadruk op horizontale aspecten van het evangelie. In de jaren '80 kwam naast de praktijk ook de leer weer in het vizier. Bekering vatten men weer dieper op dan vernieuwing van maatschappelijke structuren. God zelf en de band met God mogen weer. Een bekende bevrijdingstheoloog, Leonardo Boff, schreef eind jaren '80 een boek over de godsleer. Daarin vind je zijn visies op vrijheid en menselijke gemeenschap wel terug, maar ingebed in een breder kader dan vroeger. Niet dat de gereformeerden hun principiële bezwaren tegen de Wereldraad kunnen opgeven. Maar ook zonder dat moet je beeldvorming wel eerlijk en up-to-date zijn.

Beest

De Wereldraad werd in 1948 in Amsterdam opgericht. Vanaf het

begin waren gereformeerden zeer kritisch. Bijbelse kwalificaties als 'hoer', 'valse kerk' en 'beest' klonken onder ons. Daarvoor zie ik twee redenen.

In de eerste plaats was (en is) de grondslag van de Wereldraad smal. Tijdens de vergadering van de raad in New Delhi (1961) kreeg de grondslag wel een trinitarische structuur. Die aandacht voor de drie-enige God, Vader, Zoon en Heilige Geest bevordert een evenwichtige benadering van de christelijke leer. Niet voor niets traden toen ook de Oosters-orthodoxe kerken toe, die veel waarde toekennen aan de leer van Gods drieëenheid. Toch zegt de grondslag ook na New Delhi nog zo weinig dat afwijkingen van Gods Woord er niet door voorkomen worden. De grondslag luidt: 'De Wereldraad van Kerken is een gemeenschap van kerken die de Heer Jezus Christus belijden als God en Zaligmaker, naar de Schriften, en die daarom hun gemeenschappelijke roeping zoeken te volbrengen tot eer van de ene God, Vader, Zoon en Heilige Geest'. Een tweede reden voor de scherpe typeringen van de Wereldraad is dat uit ons land kerken als de Nederlandse Hervormde Kerk en de Gereformeerde Kerken (synodaal) belangstelling hadden of kregen. En deze kerken werden onder ons ook in dergelijke bewoordingen aangeduid. Als vanzelf plantte deze scherpte zich voort naar de wereldwijde organisatie waaraan zij deelnamen.

Evangelicals

Daardoor raakte wat uit het vizier dat dit niet het hele beeld van de Wereldraad kon zijn. Uit andere

landen waren en zijn kerken en **christenen** actief binnen de Wereldraad op wie **zulke** sterke woorden niet gassen. In sommige landen **bestaat** maar **één** protestantse volkskerk, **waarbinnen** ook gereformeerden hun plek hebben. En kerken uit de Derde Wereld werden vaak lid, terwijl ze **zelf** weinig te maken hadden **met** modem-theologisch **gedachtengoed**. Verder telt de Wereldraad tot op vandaag 'evangelicals' uit de Angelsaksische wereld, die we als 'bijbelgetrouw' kunnen typeren. Verschillenden van hen, **zoals** John Stott en **Lesslie Newbigin**, worden ook door gereformeerden om hun publicaties **gewaardeerd**.

Dat er **binnen** de Wereldraad behoudende krachten **werken**, blijkt bijvoorbeeld uit de studie rond het ambt die er heeft plaatsgevonden. Daarbij **was** de vraag of de kerkelijke **ambten** ook openstaan **voor vrouwen** geen gepasseerd station. In **moderne** Westerse kerken is dat wel het geval. Maar binnen de Wereldraad zijn kerken actief die op **grond** van het gezag van de Schrift 'de vrouw-in-het-ambt' afwijzen. Dat neemt **niet weg**, dat de **grondslag** te smal blijft en dat er **ruimte** voor dwalingen is. De principiële afwijzing **van** vroeger geldt nog onverminderd. Maar die kan **samen**gaan met oog voor **wat** desondanks **waarde heeft**.

Una sancta?

Nuancering van het beeld is ook nodig op een **daarmee** samenhangend punt van **kritiek**. De Wereldraad **zou zichzelf** zien als 'superkerk' op wereldschaal, begin van de 'wereldkerk'. De Apostolische Geloofsbelijdenis spreekt over 'één heilige algemene christelijke kerk', in het Latijn de 'una sancta'. De Wereldraad wu volgens eigen pretentie de ze 'una sancta' zijn.

Toch werd al in 1950, tijdens een vergadering in Toronto, duidelijk gemaakt dat hier een misverstand in **het spel** is. De raad beschouwt zichzelf niet als de 'una sancta', su-

perkerk op wereldschaal. Oecumene bestaat alleen tussen kerken die onderling **samenspreken**. De bedoeling van de Wereldraad is om een **platform** te zijn waarop kerken uit de hele wereld elkaar kunnen ontmoeten, om **vandaaruit** te komen tot onderlinge **samensprekingen**. Aan die laatste wil de Wereldraad zichzelf **dienstbaar** maken, bijvoorbeeld door studie te verrichten. Deelname aan de Wereldraad houdt **niet** in dat je ai bij voorbaat een **bepaalde** visie op de kerken haar eenheid omarmt, en **evenmin** dat je **relatieveert** waar je **zelf voor staat**.

Zodra je dat **doorhebt**, ga je ook anders aankijken tegen de smalle grondslag **van** de Wereldraad. Die is **niet** bedoeld als het **nieuwe** fundament **voor** de Wereldkerk, **maar** als **minimum-voorwaarde** om **met elkaar in gesprek** te gaan. De basis voor zo'n ontmoeting kan opener zijn dan het fundament voor eventuele kerkelijke eenheid.

Ook **wijzelf** maken in **samensprekingen** met andere kerken dat onderscheid, of **zouden** het anders moeten maken. Als gereformeerde kan ik met een baptist in **gesprek** gaan, omdat wij beiden aanspreekbaar zijn op **& Schrift** als het Woord **van** God. Maar ik **kan** pas kerkelijk verenigen, als wij het beiden eens zijn over punten uit de gereformeerde **belijdenis** waarin wij nu verschillen.

Ook dit neemt de **kritiek** op de grondslag van de Wereldraad niet weg. Daarin mist juist die **aanspreekbaarheid** op de Schrift als Gods Woord. De Bijbel wordt wel genoemd, maar alleen als **getuigenis over** de persoon van Christus. Nu is dat ook belangrijk, maar tegenwoordig is juist de **vraag** aan de orde hoe je de Bijbel **moet** Wen en welk **gezag** deze heeft. Dat punt blijft open, en dat is in de huidige kerkelijke situatie veelzeggend. Toch moeten we die **kritiek** niet overladen: de **basisformule** van de Wereldraad is niet **bedoeld** als kerkelijke belijdenis.

Spannende ontmoeting

Ik heb **nu** geprobeerd om het beeld van de Wereldraad op enkele punten bij te stellen, zonder mijn principiële afstand tot die beweging prijs te **geven**. Vervolgens wil ik er aandacht voor vragen dat de Wereldraad eigenlijk **een** spannende organisatie is. **Ook** al houd je om principiële redenen afstand, je kunt er niet omheen dat zich daar iets voordoet wat in de kerkgeschiedenis uniek is. **Binnen** de **oecumenische** beweging zijn voor het eerst in de geschiedenis de grote tradities van het **christendom** met elkaar **inhoudelijk in gesprek** geraakt. **Een** klein tripje in de geschiedenis **laat** zien waarom dat zo bijzonder is. In de vijfde **eeuw** na Christus ontstonden er scheuringen in de kerk, waardoor enkele kerken in het Midden-Oosten tot op **vandaag** een eigen weg **gingen**. In de 11e eeuw **was** er de **breuk** tussen de **oosterse** en de **westerse** kerk (Rome en de Oosters-orthodoxe **traditie**). In de 16e eeuw verdeelde de Reformatie de westerse kerk in een rooms en een protestants deel. Bovendien viel dat laatste uiteen in lutherse, gereformeerde, anglikaanse en **doperse** tradities. In de 17e en 18e eeuw, splitsten uit de anglikaanse traditie methodisme, vrije kerken en 'evangelische bewegingen' zich **af**. In de 19e en 20e eeuw **ging** dat proces door, terwijl tegelijk de gereformeerde traditie sterk versplinterde. Na 1500 jaar uiteenvallen en uit elkaar groeien, kwamen in deze eeuw voor het eerst in de **kerkgeschiedenis** vertegenwoordigers van die tradities weer samen. En ze raakten **meer** en meer met **elkaar** in gesprek. Hoe je **ook** denkt over de inhoud en de basis van dat gesprek, enig historisch besef geeft je er oog voor dat hier iets spannends plaatsvindt.

Verrijkend

Dat spannende wil ik ook nader invullen. Want die toenemende verdeeldheid bracht binnen de **ver-**

schillende tradities **eenzijdigheden**. Bij elke scheuring, **ook** als de waarheid van het evangelie in geding **was**, verlies je waardevolle medechristenen en waardevolle **accenten** in leer en praktijk. Je hoeft geen goedprater van de **pluriformiteitsleer** te zijn om dat toe te geven.

De Reformatie van de 16e eeuw was nodig **terwille** van het **evangelie**. Maar **waardevolle** elementen, die binnen de **kerk** van Rome wel bewaard bleven, raakten soms op de **achtergrond**. Daarbij denk ik aan beproefde Liturgische **vormen**, aan het gedenken **van** gelovigen en martelaars uit eerdere tijden, en **aan** een traditie van vroomheid en toewijding. Ook maken we als protestanten de Bijbel wel eens te los van de **kerk** en **haar traditie**. **Of** we benadrukken de **rechtvaardiging door-het-geloof-alleen** op zo'n manier, dat noties als heiliging, groei en navolging – in de **roomse** traditie aanwezig – tekort **komen**.

De **scheuring** tussen Oost en West – ander voorbeeld – **was onvermijdelijk**. De **nadruk** op de Heilige Geest in de **Oosterse kerk** leidde tot **vormen** van **mystiek** die tekort deden aan de **centrale** plaats van Christus en **zijn** Woord. **Toch** is het opvallend dat momenteel zo'n beetje elke westerse **kerk** vaststelt, dat er te weinig aandacht **voor** de Heilige Geest is geweest, en dat er **grote** behoefte **bestaat** aan spiritualiteit. In **verschillende** vormen kom je **dat** tegen bij Roomskatholieken, **moderne protestanten**, en gereformeerden. In de Oosterse traditie is die waardering voor de eigen **persoon** die de Heilige Geest is, altijd **bewaard**.

Een voorbeeld dat dicht bij huis ligt, vind je in de scheuring uit de jaren '60, tussen gereformeerden en Nederlands-gereformeerden. Zou de **noodzakelijke** strijd tegen teveel vrijheid in de leer en de kerkelijke praktijk niet hebben geleid tot een zekere **'overbeveiliging'**? Daarmee zouden we een doorleefde christelijke vrijheid en een bijbelse **onbevangenheid** verloren heb-

ben, die binnen de Nederlands Gereformeerden Kerken wel bewaard zijn.

Bij alle verschillen die **bestaan** in de **belijdenis** van de waarheid **zelf**, moet je **ook** dit in rekening brengen, zodra je met **andere** kerkelijke tradities in **aanraking** komt. Dan biedt zo'n ontmoeting vaak **ook** een hernieuwde **kennismaking** met wat in je eigen traditie **min** of **meer** **vergeten** was. Ik kan mij voorstellen dat dit **binnen** de Wereldraad als verrijkend ervaren is. Zelfs **wanneer** ik om **principiële** redenen slechts toeschouwer op afstand ben, maak ik iets van dat verrijken **de mee**.

Stimulerende middelen

Voor al **binnen één** van de onderafdelingen van de Wereldraad ervaar je die onderlinge verrijking. Ik doel op de **sectie** 'Faith and Order' ('geloof en kerkorde', verder F&O). **Deze beweging** was aanvankelijk **één** van de voorlopers van de Wereldraad en **werd** na 1948 een zelfstandig onderdeel ervan. Ze **organiseert** **studieprojecten** rond thema's uit de christelijke leer, die zich **opdringen** in de ontmoeting tussen de deelnemende kerken. Deze projecten monden uit in **wereldconferenties**, **waar** zo mogelijk conclusies worden getrokken. Eventueel gaan die weer door naar de algemene vergaderingen van de Wereldraad als geheel. Zo nam de algemene assemblee van de Wereldraad in Vancouver uit het jaar 1983 het 'BEM'-rapport over, dat tijdens een conferentie van F&O uit 1981 in Lima was vastgesteld. 'BEM' staat voor 'Baptism' (doop), 'Eucharist' (avondmaal) en 'Ministry' (ambt). Dit rapport geldt als **paradepaardje** van de Wereldraad wat betreft **gezamenlijke** bezinning op de christelijke leer.

De **bezinning** binnen F&O heeft **extra** gewicht, **omdat** sinds 1968 **ook** de Rooms-Katholieke Kerk eraan deelneemt. **Van** de Wereldraad **zelf** houdt Rome zich formeel afzijdig. Doordat zoveel kerken

meedoen, zijn bij de bezinning vaak de beste theologen van dit moment betrokken. Een voordeel **van** de oecumenische **setting** is, dat deze **niet** voluit hun eigen (**vaak** modern-theologische) stokpaardjes kunnen berijden. Ze brengen hun kunde in binnen **een** gezamenlijk (en daardoor **meestal** gematigd) perspectief. Onvolledig noem ik enkele onderwerpen die binnen F&O aan de orde zijn gekomen: de **verhouding** tussen Schrift en **traditie**, de leer **over God** en **Christus**, **doop**, avondmaal, **ambt**, liturgie, de Heilige Geest, de plaats van de schepping, spiritualiteit, en de **kerk** en haar eenheid.

Zowel de middelen voor deze bezinning als het feit & de thema's, waarover deze gaat, ons als gereformeerden net zo sterk bezighouden, stimuleren om er kennis van **te** nemen. In het **vervolg** stip ik enkele van deze thema's aan. Ik wil daarmee **een** impressie geven van wat binnen de Wereldraad aan de orde is, en laten zien dat **wij** veelal met dezelfde vragen **bezig** zijn. **Ook** wil ik aanwijzen hoe **men** **probeert** om de ontmoeting van verschillende tradities **verrijkend** te maken, en daaruit een les trekken voor het verschijnsel 'kerkelijk **samenspreken**'.

In dit en de volgende artikelen put ik gegevens uit het uitstekende boek van M.E. Brinkman, *Progress in unity? Fifty years of theology within the world council of churches: 1945-1995. A study guide*, Louvain Theological and Pastoral monographs 18, Leuven 1995.

Verder wijs ik op K. Deddens, M.K. Drost, *Balans van het oecumenisme. De oecumenische beweging getoetst bij het licht van de bijbel*, Enschede 1980; of: M.E. Brinkman (ed.), *'Kom Heilige Geest, vernieuw de hele schepping'*, Voorburg 1990. en op: J.M. de Boerde Leeuw e.a., *Canberra 1991. De zevende assemblee*, Bolsward 1991.

Kerk en muziek

Wanneer twee mensen met elkaar praten, ple-
gen we dat een 'gesprek' te noemen. Wanneer
de twee mensen dezelfde woorden zouden zin-
gen, is er sprake van een verschijnsel dat we
'beurtzang' kunnen noemen. Er zijn ook andere
benamingen in omloop (bijv. 'antifonale' en
'responsoriale zang'). We zullen niet moeilijk gaan
doen over de terminologie en gewoon spreken
van 'beurtzang'.

Een voor de hand liggende vraag
is: waarom beurtzang? Deze vraag
wordt verschillend beantwoord.
Als antwoord hoor je wel eens dat
het variatie brengt in de gemeente-
zang. En verandering van spijs
doet eten. Beurtzang dus als bestrij-
dingsmiddel tegen eentonigheid.
Op zich kan ik me hier wel iets bij
voorstellen. Maar toch geloof ik
over het algemeen niet in argumen-
ten als 'sleurodbrekend'. Elke
verandering doorbreekt slechts
voor beperkte tijd de sleur. Voor-
dat je het weet is de verandering
zelf weer tot sleur geworden.
Een andere gedachte die wel eens
geuit wordt: beurtzang is feestelijk.
Dit lijkt mij eveneens niet juist. Of
een lied feestelijk is, hangt af van
tekst en melodie, niet van de vraag
wie wat zingt. Psalm 51 blijft een
droevige psalm, ook als je hem in
beurtzang zingt.
Er zijn m.i. betere redenen aan te
voeren om beurtzang als legitieme
mogelijkheid te benutten. Daar wil
ik in dit artikel aandacht aan besteden.
Het zingen in beurtzang werd
in het blad *Reformanda* van 14 fe-

bruari 1996 op diverse plaatsen be-
kritiseerd. De kritiek op het ver-
schijnsel beurtzang die de broeders
van *Reformanda* geuit hebben, zal
ik in dit artikel bespreken.

Beurtzang in het Oude Testament

Over de manier waarop er ten tijde
van het Oude Testament gezongen
werd is heel weinig bekend. Wel
staat vast dat beurtzang een bekend
verschijnsel was. Mirjam zong in
beurtzang met de vrouwen van Is-
raël (Ex. 15). In Numeri 18 lezen
we hoe de Israëlsche vrouwen na
Davids overwinning op de Filistij-
nen eveneens in beurtzang zongen.
In Ezra 3 zijn het priesters en levie-
ten die beurtzangen 'van lof en
prijs aan de Here' zingen. De voor-
beelden zouden eenvoudig uit te
breiden zijn.

Een mogelijke aanwijzing voor het
zingen in beurtzang vinden we in
de Hebreeuwse poëzie (bijv. de
Psalmen). Om dit te verduidelijken
moeten we kort ingaan op een lite-
raire stijlfiguur van de Psalmen, na-

melijk het parallellisme. Hieronder
verstaan we dat twee versregels (in-
houdelijk) bij elkaar horen. Er be-
staan verschillende vormen van pa-
rallisme:

a. synoniem parallellisme: een ge-
dachte uit een voorafgaande regel
wordt herhaald of nader uitgewerkt
in de daaropvolgende versregel.
Een voorbeeld treffen we aan in
Psalm 6 : 1:

*O Here, straf mij niet in uw toorn
en kastijd mij niet in uw grimmigheid.*

Parallel lopen de woorden 'straf-
kastijd', 'toorn-grimmigheid'. In re-
gel 1 staat dus eigenlijk inhoudelijk
hetzelfde als in regel 2.

b. antithetisch parallellisme: in een
tweede versregel laat de dichter
een tegengestelde gedachte horen.
Als voorbeeld noem ik Psalm
145 : 20:

*De Here bewaart allen die Hem lief-
hebben,
maar Hij verdelgt alle goddelozen*

In dit vers ontdekken we de tegen-
stellingen 'bewaren-verdelgen',
'die Hem liefhebben-goddelozen'.

c. synthetisch parallellisme: een
gedachte of mededeling uit een
versregel wordt voortgezet in een
tweede versregel. Een voorbeeld
vinden we in Psalm 1 : 3:

*Want hij is als een boom, geplant aan
waterstromen,
die zijn vrucht geeft op tijd,
welks loof niet verwelkt.*

Harde bewijzen zijn er niet, maar
het ligt voor de hand dat het paral-
lellisme samenhangt met het zin-
gen in beurtzang. Hoe de rolverde-
ling geweest is, blijft gissen. De
vragen en antwoorden die in diver-
se psalmen staan, zullen waar-
schijnlijk door verschillende perso-

nen gezegd (gezongen) zijn.

Stem 1:

Wie mag de berg des Heren beklimmen

wie mag staan in zijn heilige stede?

Stem 2:

Die rein is van handen en zuiver van hart...

Verder dienen we te bedenken dat in het Oude Testament geen gemeentezang bestond in de vorm zoals wij die kennen. Wij zijn gewend aan strofische liederen, waaruit strofen door iedereen op hetzelfde moment gezongen worden. Deze vorm was onbekend in Israël. Het aandeel van het volk beperkte zich tot acclamaties als 'halleluja' en 'amen'. Vergelijk bijvoorbeeld het slot van Psalm 106: 'Geloofd zij de Here, de God Israëls, van eeuwigheid tot eeuwigheid, en al het volk zegge: Amen. Halleluja!' Ook heeft het volk korte refreinen gezongen. Heel bekend is het refrein 'Zijn goedertierenheid is tot in eeuwigheid'. In het Oude Testament komen we dit refrein minstens 15 keer letterlijk tegen (o.a. in 1 Kron. 16, Ps. 100, 106, 107, 118, 136 en Jes. 33 : 11).

De vraag waar het nu om gaat is, of je met een beroep op de oudtestamentische gegevens een pleidooi pro beurtzang kunt houden. In *Reformanda* stelt B. van der Ros dat een dergelijk beroep niet geldt. In het Oude Testament zou het immers gaan om beurtzang tussen priesters en levieten, waarvan het volk uitgesloten was (p. 97). In de volgende regels bewijst Van der Ros echter dat zijn stelling niet klopt. Daar constateert hij namelijk dat het volk acclamaties zingt. Dit betekent dus dat het volk wel degelijk in de beurtzang werd betrokken! Wanneer je met een beroep op het Oude Testament voor beurtzang pleit, zou je volgens Van der Ros beurtzang tussen ambtsdragers en gemeente moeten toepassen. In het Oude Testament waren het immers

priesters die in beurtzang zongen, waarbij het volk antwoordde met acclamaties. Van der Ros vindt dus dat een bepaalde uitvoeringspraktijk (c.q. beurtzang) niet los te koppelen is van bepaalde uitvoerenden (c.q. priesters en levieten). Deze koppeling is echter onhoudbaar. Wanneer Van der Ros even verderop wijst op de beurtzang tussen Mirjam en de vrouwen van Israël (Ex. 15), dan heeft hij dit zelf aangetoond.

Spreken tot elkaar

Intrigerender vind ik de relatie die Van der Ros legt tussen beurtzang en de schaduwwachtige eredienst. Wanneer een muzikale vorm als beurtzang inderdaad gezien moet worden als een oudtestamentische schaduw, moet m.i. dus ook duidelijk gemaakt kunnen worden hoe en in welk opzicht deze schaduw (beurtzang) heenwees naar Christus. Helaas wordt dit punt niet opgehelderd.

In hetzelfde nummer van *Reformanda* legt ook A. Boersema een verband tussen Christus' komst en beurtzang. Boersema is van mening dat in de liturgische bezinning binnen de Gereformeerde Kerken selectief gebruik gemaakt wordt van Gods Woord. Ter onderbouwing van standpunten worden vaak lukraak een aantal vrij willekeurige voorbeelden uit de Bijbel genomen. Als voorbeeld noemt hij het beroep op bijbelteksten waarin gesproken wordt over beurtzang. Dat is volgens Boersema selectief bijbelgebruik. Want wie pleit voor beurtzang zou geen rekening houden met de voortgang die er gekomen is in Christus. Na Pinksteren zijn wij immers allen met de Geest gezalfd om in het ambt van christen actief te zijn (p. 87).

Aan de ene kant ben ik blij met deze argumentatie. Want over een aantal zaken zullen we het dus eens zijn. Ik noem als voorbeeld dat het voorlezen van de geloofsbelijdenis door een predikant de minst wenselijke vorm is. We zullen het erover

eens zijn dat de gemeente het votum zelf behoort te zeggen (of zingen), dat zij het Onze Vader eigenlijk hardop mee moet bidden en zelf 'amen' moet kunnen zeggen. Aan de andere kant heb ik problemen, wanneer onze gemeentezangpraktijk op theologische gronden gemonopoliseerd wordt. Alsof de zalving met de Geest of het ambt van alle gelovigen een gebod impliceert voor een bepaalde uitvoeringspraktijk van liederen! Zou dat zo zijn, dan had onze gemeentezangpraktijk al direct na Pinksteren ontstaan moeten zijn. De nieuwtestamentische gegevens wijzen echter in tegenovergestelde richting. Er was tijdens de samenkomsten ruimte voor individuele bijdragen van gemeenteleden (zie o.a. 1 Kor. 14 : 26). Blijkbaar was dat niet strijdig met de voortgang die in Christus gekomen was. Uit diverse nieuwtestamentische gegevens kun je dat ook zeggen ten aanzien van het gebruik van beurtzang. Ik beperk me hier tot één tekst waaruit blijkt dat het zingen in beurtzang een legitieme mogelijkheid is. Juist in een nieuwtestamentische gemeente waar iedereen gezalfd is met de Geest. Ik doel op Efeze 5 : 19: '...en spreekt onder elkaar in psalmen, lofzangen en geestelijke liederen...' Bij deze tekst stort men zich doorgaans op de vraag wat de termen 'psalmen, lofzangen en geestelijke liederen' inhouden. Maar voor ons onderwerp zijn de woorden 'spreekt onder elkaar' relevant. Volgens dr. L. Floor in het vorig jaar verschenen boek *Efeziërs, Eén in Christus*, is het waarschijnlijker dat de vertaling 'spreken tot elkaar' moet luiden: 'Dit maakt het spreken meer direct. Er moet een duidelijk adres zijn: de medegelovigen. [...] De gerichtheid op elkaar moet gezien worden tegen de achtergrond van de onderlinge opbouw van het lichaam van Christus. Uit het vervolg van de tekst blijkt dat bij deze opbouwactiviteit het lied een belangrijk aandeel kan leveren (verg. 1 Kor. 14,26)'.

Even verderop schrijft Floor: 'Paulus is er diep **van** doordrongen dat het lied **in de christelijke** eredienst een **belangrijke** plaats moet **in nemen**, omdat het zingen in de **kerk** de functie heeft om elkaar op te bouwen in het geloof, en omdat op deze wijze **ook** de eenheid van het lichaam **van Christus bewaard** en bevorderd wordt. [...] De liederen zijn niet alleen **een** geestelijke manier om tot **elkaar** te **spreken**: zij **vormen** gelijktijdig het middel waardoor men in eigen hart tot God **spreekt**'.

Hier blijkt **dus** **tevens** dat het loven **van God** en het onderling spreken elkaar niet uitsluiten. Een eredienst is meer dan tweerichtingsverkeer: die van God naar **zijn** gemeente en die van de **gemeente naar God**. Er is in **een** eredienst **ook** verkeer gaande tussen de gemeenteleden onderling. Er is dus sprake **van drierichtingsverkeer**. En ook juist binnen dat kader blijkt **beurtzang** heel functioneel te zijn. Wanneer het **kerk lied** 'spreken onder (of tot) elkaar is', dan wordt beurtzang ook iets dat **meer** is dan een artistiek aardigheidje.

Voor alle duidelijkheid: ik lees in Efeze 5 **geen** gebod voor beurtzang. Maar wel dat het een legitieme **mogelijkheid** is, waardoor wij **vorm geven** aan een bijbelse notie (spreken tot elkaar). Het is jammer dat men in *Reformanda* dit schriftgegeven niet geselecteerd is voor de overwegingen.

Uit teksten als Efeze 5 : 19 blijkt dat de nieuwtestamentische gemeente een brede taak heeft gekregen in de dienst: zij heeft niet alleen een opdracht tot loven, maar ook een opdracht tot verkondiging, lering en vermaning. Juist het grote aandeel van de gemeente in de **samenkomsten gaat** uit van die voortgang.

Reformatie

Niet onbelangrijk is de **vraag** of beurtzang niet in strijd is met de verworvenheden van de Reformatie. Volgens de **scribenten** in *Refor-*

manda is dat wel het geval. Met name Van der Ros **besteedt** er uitgebreid aandacht aan. Daarbij blijven de kerkmuzikale opvattingen van **Luther** (die bijv. koorzang niet in strijd achtte met reformatorische principes) geheel buiten beschouwing. De scribent beperkt zich tot Martin Bucer en vooral Johannes Calvijn.

Hinderlijk is echter de wijze waarop **Van der Ros omgaat** met 'citaten' van Calvijn. Uitspraken van deze **reformator over** gemeentezang of **muziek** in het algemeen, worden omgebogen tot **uitspraken** tegen beurtzang. Zo **schrijft Van der Ros** bijvoorbeeld: 'Voor Calvijn was gemeenschappelijke **zang** "een eerste gave of een **van de** eerste gaven van de Here **God** in dienst van de redding en **vorming van de mensen**"', (pag. 98)

Hier wordt Calvijn voor een eigen karretje gespannen. De 'gave' **waar** Calvijn het over had, betrof niet de 'gemeenschappelijke **zang**', zoals de Reformad-scribent ons wil doen geloven, maar muziek in het **algemeen**.

Calvijn **was** in woord en daad een fervent voorstander van gemeentezang. Maar zijn activiteiten moeten gezien worden in het licht van de middeleeuwse praktijk waarin de gemeente tijdens de kerkdiensten zweeg. Die praktijk wilde Calvijn veranderen. Zijn uitspraken handelen dus niet over de vraag of **een** gemeente in beurtzang mag zingen. (Was een dergelijke uitvoeringspraktijk in die **tijd trouwens** al een bekende optie?)

Bovendien: het gaat er uiteindelijk **niet** om **wie** iets beweert, maar **wat** er **beweerd** wordt. Het **gaat** om argumentatie. **Zou** Calvijn inderdaad zich expliciet tegen beurtzang door de gemeente hebben uitgesproken, dan nog moet **zijn** argumentatie gewogen **worden**. Per slot van rekening volgen we Calvijn ook niet in zijn mening over instrumenten in de eredienst.

Calvijn beriep zich vaak op de **Oude Kerk**. Nu **staat** vast dat in de **vroeg-christelijke kerk** in beurt-

zang werd **gezongen**. Diverse nieuwtestamentische teksten wijzen in deze richting. (Hierboven heb ik er **één** onder de loep genomen.) **Daarnaast** zijn er andere **bronnen**. Ik noem de beroemde brief van Plinius (circa 110 na Chr.), waarin hij schrijft dat christenen tijdens hun samenkomsten in beurtzang zongen.

Besluit

Keren **we** tot slot terug naar **onze hoofdvraag**: waarom beurtzang? Ik heb het al **eens** eerder geschreven, en ik herhaal het nog maar eens: in beurtzang zal **tot** uiting komen dat we daadwerkelijk om elkaar geven en naar **elkaar** omzien. Wanneer Paulus **schrijft** over het spreken onder **of** tot **elkaar**, dan heeft dat alles te **maken** met **gemeenteopbouw**, want alles wat in de **kerk** geschiedt, moet gebeuren tot opbouw en stichting. Wanneer je in één zin moet aangeven dat beurtzang zinvol is, dan zou ik **zeggen** dat in en door beurtzang duidelijk wordt dat wij om elkaar geven en naar **elkaar** omzien.

Als argument tegen het gebruik van **beurtzang** kun je mijns inziens dan **ook** niet **aanvoeren**, dat **wanneer** een gemeente in beurtzang zingt, het **woord** ontnomen wordt aan de **gemeente**. A. Boersma stelt in *Reformanda* ten onrechte dat je door beurtzang de gemeente in de luisterhouding zet 'ter bevordering van andersoortige muzikale bijdragen' (p. 87). Alsof het om 'muzikale bijdragen' zou gaan! Het gaat erom dat we **elkaar** het woord van God in de mond leggen en die **woorden** (die belijdenis) horen uit **elkaars** mond. Het gaat er uiteindelijk om dat we omzien naar **elkaar**, en dat dit ook tot uiting komt en **gestalte** (vorm) **krijgt** in het lied. We spreken onder elkaar, we **vertroosten** en bemoedigen elkaar en wij roepen elkaar op om God te loven. Dat alles gebeurt in het lied dat binnen en buiten de kerkdiensten gezongen mag worden.

CHRISTELIJK GEREFORMEERD JUBILEUMBOEK

H. Veldman

B boekbespreking

Toen in 1892 een klein aantal Christelijke Gereformeerde Kerken niet met de Vereniging (met de Dolerende Kerken) meeging, maar een eigen kerkverband vormden, werd binnen twee jaar een begin gemaakt met de **eigen** opleiding 'tot de dienst des Woords'. De start vond plaats in Den Haag in de **Eben-Haëzerkerk** aan de **Snoekstraat**. De tekst **van** de Woordverkondiging bij die gelegenheid was 2 Kor. 12 : 9a: **Hij** heeft tot mij gezegd: **Mijn** genade is u genoeg'. Met deze fundamentele inzet wordt het begin gekarakteriseerd van de in 1894 gestichte Theologische School van de CGK. Twee docenten namen voorlopig het werk op zich: ds. J. Wisse Czn. en ds. F.P.L.C. **van** Lingen (zij waren de twee leiders van de 'bezwaarden' van 1892).

De herdenking van het 100-jarig bestaan van **wat** nu heet de Theologische Universiteit **van** de Christelijke Gereformeerde Kerken te Apeldoorn, heeft een breed samengestelde **schrijversgroep** ertoe gebracht een degelijk **jubileumboek** uit te geven. In 278 bladzijden wordt de lezer veel geboden over de achtergronden en ontwikkelingen **van** het theologisch onderwijs van 'Apeldoorn'.

Na een **breedvoerige** historische introductie door prof. W. van 't Spijker, **waarin** de **Voetiaans klinkende** spreuk 'Scientia et Pietas' (wetenschap en vroomheid) het karakter van de Apeldoornse academische studies treffend weergeeft, volgt **een** hoofdstuk **waarin** allerlei praktisch-organisatorische aspecten aan de orde komen; auteur van dit nogal bewerkelijke hoofdstuk is ds. H. van der Schaaf.

Centraal in dit **jubileumboek** staat

het grote hoofdstuk 3: 'Het onderwijs'; ordelijk verdeeld over de onderwijsvelden die op de universiteit worden 'betreden'. Uit alles krijgen we de sterke **indruk** dat er op een **vroom-christelijke** manier is en wordt gestudeerd door docenten en studenten. Wie van **elke** hoogleraar die Apeldoorn heeft gediend, de hoofdzaken van zijn onderwijs en van zijn **positiekeus** in de theologische 'Umwelt' wil nagaan, kan hier **uitstekend** terecht. Of dat nu **docent** Van Lingen uit de **beginperiode** betreft, of prof. dr. B.J. Oosterhoff uit de jaren die nog maar net achter ons liggen, men **krijgt** een prima schets **van** hun optreden. Zoals men mag en kan verwachten is de mogelijk **kritische** stem verpakt in een systematische toonzetting. En als het werk van een tegenwoordige docent moet worden beschreven, mals bijv. in het geval van Van 't Spijker, dan gebeurt dat door een discipel van wie men **toen** nog niet wist dat hij zijn opvolger **zou** worden: dr. H.J. Selderhuis. Dat **men** in Apeldoorn niet op een christelijk gereformeerd eilandje (**binnen** de 'gereformeerde gezindte') werkt en wil werken, wordt wel duidelijk uit het **slothoofdstuk** van prof. Van Genderen. Men wil dienstbaar **zijn en** blijven aan de theologie van de reformatie. **Ook** in wat meer samenwerking met 'Kampen'.

Typierend ook is de zinsnede waaraan de titel **van het** boek is ontleend: Theologie is een weg van voortdurend **luisteren** en leren {p. 259}, Luisteren en Leren. De bijlagen en het register maken het boek tot een makkelijk te hanteleren uitgave.

N.a.v.: J. van Genderen en W. van 't Spijker (red.), *Luisteren en Leren. Jubileumboek van de Theologisch Universiteit van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland, 1894-1994*. Uitg. Buijten en Schipperheijn, Amsterdam 1994. ISBN 90-6064-842-0. Geïllustreerd. Rijf f 37,50.

HOTEL 'DREYEROORD'
OOSTERBEEK
tel. 026-3333169

**Het hotel waar mevrouw zich UIT
en meneer zich THUIS voelt**
Fam. Van der Straaten

MATTEÛS-TRILOGIE

VOLTOOID

P.H.R. van Houwelingen

B boekbespreking

Anderhalf jaar heeft ds. G. van den Brink erover gedaan om, perikoop voor perikoop, het evangelie naar Matteüs te bespreken. Hij deed dat in de vorm van bijbelstudies, waarvan 8 Evangelische Omroep eerst radio-uitzendingen maakte en die later in boekvorm gepubliceerd werden. Met de verschijning van het derde deel is de Matteüs-trilogie inmiddels voltooid. En dat is een felicitatie waard!

Uiteraard wordt wat vormgeving en inhoud betreft de lijn van de vorige twee delen voortgezet. Het is nog steeds een prettig leesbaar en keurig uitgegeven geheel. Wat een beetje uit de toon valt, zijn enkele vreemde woorden die om onduidelijke redenen expres onvertaald gelaten zijn. Welke bijbellezer kan termen als agonie (p. 124), shoah (p. 153), lestes (p. 159) en exoesia (p. 177) thuisbrengen?

Over die 'lestes' tenslotte nog een opmerking. Het Griekse woord wordt gebruikt bij de gekruisigden rechts en links van Jezus: dat waren twee rovers. Nu vermeldt ds. Van den Brink twee mogelijke interpretaties. Allereerst kunnen het struikrovers geweest zijn, dus gewone bandieten. Maar het zou ook kunnen gaan om Zeloten, dus politieke rovers: partizanen. Als argument voor deze tweede interpretatie wordt dan de datering van Matteüs genoemd, namelijk ongeveer 62 na Christus. Josefus noemt de activiteiten van de Zeloten bij zijn beschrijving van de Joodse Oorlog, enkele jaren later. Maar dat dateringsgegeven kan moeilijk de uitleg van het evangelie zelf bepalen, want het verhaal speelt m'n dertig jaar eerder. Ook Barabbas was een rover (Joh. 18,40), terwijl Petrus deze man

geen vrijheidsstrijder maar een moordenaar noemt (Hnd. 3,14). Door Jezus van Nazaret te laten op hangen temidden van twee bandieten, wilde Pilatus Hem openlijk te kijk zetten als een joodse boevonkoning.

Tenslotte: de voltooid Matteüs-trilogie biedt een doorlopende uitleg, die de bijbeltekst dichter bij de mo-

derne lezer brengt maar die niet altijd even nauwkeurig is. Deze drie boeken lijken mij dan ook het meest geschikt om het doorlezen van het Matteüs-evangelie als geheel te verlevendigen.

N.a.v.: G. v.d. Brink, *Matteüs*, Deel III: Hoofdstuk 21 : 1-17-28 ; 16-20. Uitgave Buiten & Schipperheijn, Amsterdam 1995. Omvang 182 pagina's; prijs: f 25,-.

Uw kerkgebouw is toch wel bij Donatus verzekerd?

100% zekerheid

Als brand-, storm- of andere

schade dreigt, is het maar het beste als uw kerkelijke eigendommen bij Donatus zijn verzekerd. Gewoon, omdat Donatus in de praktijk bewijst er te zijn wanneer Donatus het meeste nodig is! Bij calamiteiten van welke omvang en aard dan ook. Op basis van op maat gesneden voorwaarden.

50% premierestitutie

Bovendien is kiezen voor Donatus kiezen voor verantwoorde bestedingen. Jaarlijks wordt de winst van Donatus in de vorm van premierestitutie terug betaald. In de afgelopen 10 jaar bedroeg deze premierestitutie gemiddeld maar liefst 50%!

Samen sterk.

Donatus is een onderlinge

verzekeringmaatschappij. En dat betekent dat de leden samen de kracht van Donatus bepalen. Een gemeenschapsgedachte die er inmiddels toe heeft geleid, dat nu ruim 75% van alle kerkgebouwen in Nederland bij Donatus is verzekerd.

Wilt u meer weten?

Vraag dan om een persoonlijk gesprek met één van onze adviseurs. Ook als u nu nog elders bent verzekerd.

donatus

Vertrouwd verzekerd.

O.V.M. Donatus u.a., Postbus 5055, 5201 GB 's Hertogenbosch, tel. 073-612 21 66

M

meegelezen

Jong en oud in de kerk

J. Graveland deed onderzoek naar ervaringen met jong en oud in een **gemeente**. Daarbij wilde hij vooral aan de weet komen of er **een** basis is voor meer gemeenschappelijke activiteiten voor jong en oud. Jongeren zien het wel zitten, schrijft hij in De Waarheidsvriend van 28 maart:

Hoewel het best enige inspanning zal kosten om er iets **goeds** van te maken, zijn jongeren in het algemeen wel bereid mee **te werken aan** activiteiten, **waarbij** jongeren en ouderen elkaar ontmoeten. Een aantal antwoorden **van** jongeren geeft dit duidelijk **aan**:

'Er **moeten** meer en betere activiteiten **voor** jong en **oud** worden georganiseerd. Er moet **daarbij** beter worden **nagedacht** over **wat** jongeren interessant vinden. Door **gezamenlijke** activiteiten kun je **elkaar** op een **ontspannen manier** beter leren kennen, zodat er op **een** natuurlijke **manier** een **band** ontstaat. Jongeren zelf **moeten ook meer** deelnemen **aan** activiteiten. Door met een groep **tegelijk** deel te nemen, wordt de **drempel** lager.'

(Karen, 17 jaar)

'Een gemengde **bijbelkring** vind ik **wel een** beetje **eng**, **maar na een** gewenningsperiode denk ik wel dat we veel van **elkaar** leren...'

(Josien, 20 jaar)

'Gezamenlijke activiteiten lijken mij heel belangrijk. Ouderen kunnen **bv.** van jongeren **leren** wat bewuster in deze **tijd** te staan **en wat** blijer in het **geloof** te **zijn** (Fil. 4 : 4). Jongeren **kunnen van oude**ren **leren**, wat meer rekening met

elkaar te houden, **maur** ook veel **over** het geloof zelf, **omdat** zij meer levenservaring **hebben**. **Eigenlijk** jammer **dat** er **weinig van terecht** komt **van** dat **wederkerig** leren. Er **is** gewoon te **weinig** gesprek tussen jong **en** oud en ouderen **nemen** jongeren **vaak** onvoldoende serieus.'

(Gert, 18 jaar)

Vooraf de laatste opmerkingen van Gert bleef bij mij haken: 'ouderen nemen jongeren **vaak** onvoldoende **serieus**'.

Dat blijkt toch bij **herhaling** de ervaring **die** jongeren hebben in ontmoetingen met ouderen. Als dat echt zo is **en ook** zo blijft, zullen ontmoetingen tussen jong en oud weinig **vruchtbaar** zijn. Het is heel belangrijk, dat wij als ouderen **persoonlijk** en met anderen samen **toch eens** nagaan of wij zo **overkomen** bij jongeren, en **of** er dan **toch** niet iets **fundamenteels** mis is in onze **houding**.

Godsdienstonderwijs op de openbare school

De kennis van de Bijbel wordt minder. Steeds minder kinderen en jongeren hebben nog een christelijke achtergrond. Dat geeft problemen voor het godsdienstonderwijs op de christelijke scholen. Maar ook **voor** de openbare scholen. **Godsdienstonderwijs** op **openbare** school **is** **uitdaging** voor **de kerk**, schrijft **Hans Spinder** in Kerkinformatie **van** maart 1996:

Kinderen en jongeren weten tegenwoordig weinig meer van **de** Bijbel. Dat heeft tot gevolg dat ze veel aspecten van **onze** cultuur en geschiedenis niet meer begrijpen. **Eén** van de mogelijkheden om daar wat

aan te doen is het godsdienstonderwijs op de openbare **basisschool**.

Op enkele honderden openbare basisscholen **krijgen** de hoogste groepen wekelijks godsdienstonderwijs. **Hoewel** het hier om **een** bescheiden **bijdrage** gaat **aan** het leer- en vormingsproces van de leerlingen, is het belangrijk werk. Door dit godsdienstonderwijs maken zij, vaak **voor** het eerst, **kennis** met Bijbel en christendom. Ze leren iets over de wereld van de religies **en** **wat** deze met hun eigen vragen en leven te **maken** kan hebben. (...)

Het godsdienstonderwijs op openbare scholen is **facultatief**: ouders moeten aangeven of ze dit **voor** hun kinderen wensen. Soms is er ook een alternatief aanwezig **in** de **vorm** van humanistisch vormingsonderwijs en **in een enkele plaats** islamitisch onderwijs. **Voor** kinderen die nergens aan meedoen moet de school vervangende activiteiten **organiseren**.

Voor de plaatselijke kerken is het een prachtige gelegenheid om zo in de **openbare** school aanwezig te zijn en de leerlingen een belangrijke aanvulling op **het** onderwijsaanbod **te geven**: presentie en dienst van de kerk in relatie tot de openbare school.

Het **gaat** hier niet om de kerk – om een verkapte ledenwerfactie – maar om de leerling. Vanuit een **christelijke** visie op mensen, onderwijs en **opvoeding** is het **officiële** programma van de **openbare** school onvoldoende: wat ontbreekt is aandacht voor de godsdienstige en levensbeschouwelijke dimensie van het leven. Het behoort de kerken daarom een zorg te zijn dat het **godsdienstonderwijs** op zoveel mogelijk **openba-**

re scholen wordt aangeboden. (...)

De belangstelling voor dit godsdienstonderwijs lijkt weer toe te nemen, **vooral** onder ouders. De argwaan en weerzin tegen alles wat met **kerk** en christendom te maken heeft, die openbare scholen in het verleden nogal eens kenmerkte, neemt af. Ouders gaan het godsdienstonderwijs **weer** waarderen, al was het alleen maar vanwege de culturele **vorming** van hun kind. Maar **ook** de landelijke Vereniging voor Openbaar Onderwijs **bena**-drukt het belang van godsdienstonderwijs en humanistisch **vormings**-onderwijs als bijdrage aan de pluri-forme identiteit van de openbare school.

Een fabriek van afgoden

In het Gerefoimeerd Weekblad van 29 **maart** jl. schrijft dr. J. Hoek over de **vmag naar God in deze tijd**. De mensen zijn ook vandaag niet los **van** God. Maar ze **maken** vaak een god **naar** eigen beeld en gelijkenis:

Het denken over God gaat door, de vraag naar God **ver stomt** ook in onze tijd niet, ondanks alle secularisatie. De Heere heeft nu eenmaal in het hart van de mensen **een** besef gelegd van Zijn eeuwige kracht en goddelijkheid. Tegelijkertijd is het **waar** wat Calvijn heeft gezegd, dat het hart van de mens **gelijk is aan een fabriek waarin** aan de lopende band afgoden worden geproduceerd. **Telkens weer** projecteert de **mens** eigen denkbeelden, eigen verlangens **en behoeften op het** scherm van de hemel en **maakt** zich zo een god naar eigen beeld en gelijkenis. Het is daarom in prediking en onderwijs telkens **weer** nodig 'beeldenstorm' te houden, zodat allerlei verkeerde denkbeelden over God worden doorbroken. **Maar** het gaat er vooral om positief een **bijdrage** te leveren aan verantwoorde **beeld-vorming** door intens en eerbiedig te luisteren naar wat God aangaande Zichzelf heeft ge-

penbaard in de Bijbel, **Zijn** betrouwbaar en onfeilbaar Woord. Daarbij dienen we er voortdurend op bedacht te zijn dat we de Bijbel lezen door onze eigen bril, en dat de bijbelse boodschap altijd weer rijker blijkt te zijn dan we meenden. Dat maakt ons gelovig doordenken en theologisch **bezig-zijn** verrassend. God is altijd groter. Er worden telkens nieuwe vergezichten op Hem geopend en de volheid van Zijn wezen zullen we in **alle** eeuwigheid niet kunnen doorgronden, **ook niet** wanneer geloven zal zijn overgegaan in aanschouwen.

Kerkelijk besef

Prof. dr. **W. van 't Spijker** schrijft over kerkelijk besef in *De Wekker* van 29 maart jl.:

Het is meer dan ooit noodzakelijk om tot de **basisbegrippen** van het geloof **terug** te keren. Dit geldt van **ieder** artikel van het **algemeen** ongetwijfeld christelijk geloof. Het geldt ook **van** wat daar **beleden** wordt **om trent** de kerk. Wat wij nodig hebben is een **zuiver** kerkelijk besef. **Daarmee** bedoelen we **niet** allereerst **allermeest** dat we weten waarom **we** christelijk gereformeerd zijn. Laat niemand denken dat **we** dit niet broodnodig **achten**. Maar noodzakelijker nog is **dát** kerkelijk besef dat **berust** op de belijdenis **van wat** God ons in de **kerk als zodanig** heeft gegeven.

(...)
Willen we tot **wezenlijke dingen** komen, dan **zullen** we in eigen gelederen weer moeten belijden en **beleven** wat een **kerk** is. Het gaat daarbij om de **kernbegrippen** van heel de Bijbel. Alle lijnen uit heel de geloofsleer komen in de **belijdenis** van de kerk samen. Het belangrijkste is wel, dat God gezegd heeft dat **Hij** de mensen op geen andere manier tot zijn eeuwig heil **wil** brengen **dan** door de dwaasheid van de prediking. We kunnen dat toejuichen, of **onze** bedenkingen koesteren. Maar God wil dit. Het is

zijn Raad. Het gaat om zijn welbehagen. Het betreft zijn wijsheid. En dit besef is verdwenen onder ons. Wij meten daarom het kerkbesef af aan de geschiedenis van de kerken. De diversiteit van **kerkelijk** leven heeft het relativisme in de hand **ge- werkt**. En daarom is het meest primaire **gevoel** van wat een **kerk** is, **ook** verdwenen. De saamhorigheid, die wortelt in de gemeenschap met Christus, speelt nauwelijks **een** rol. **Daarom** is **onze** eigen onderlinge eenheid ook een kwestie geworden **van formele** relaties. **We** vallen elkaar vooral niet lastig met de diepste vragen. We kakelen wat over de kleine graantjes. Het rijke **zaad** van het Woord Gods blijft intussen in de buidel. Laten **we** opnieuw leren wat het is om kerk **te** zijn. Misschien dat **we** dan **ook weer** weten wat het is om christelijk gereformeerd **te** zijn. In die volgorde **en naar** dat criterium.

Beroepbaar

Kandidaten:

R.D. Anderson, Dr. A.E. Remouchampsstraat 13, 2235 AH Valkenburg, ☎ (071) 401 60 48

J.M. van Leeuwen, De Weegbree 10, 9502 AW Stads kanaal, ☎ (0599) 62 08 92

Predikanten:

Th.J. Havinga, De Barrage 5, 9285 SJ Buitenpost, ☎ (0511) 54 16 03

P.K. Meijer, Ereprijsstraat 12, 9404 KH Assen, ☎ (0592) 31 27 18

A.J.Th. van der Scheer, H. Schaftstraat 18, 4333 CK Middelburg, ☎ (0118) 61 22 54

J. de Wolf, Populierenhof 15, 8091 DR Wezep, ☎ (038) 376 39 48

Studenten met spreekconsent

U. van der Meer, tot 30 april 1996, ☎ (0529) 45 10 72

G. Meijer, tot 16 juni 1996, ☎ (038) 331 29 58

J.J. Meijer, tot 16 juni 1996, ☎ (038) 332 52 77

C. van Dijk, tot 16 september 1996, ☎ (038) 333 08 47

M.J.C. Blok, tot 16 september 1996, ☎ (038) 332 82 02

E.G. Kremer, tot 6 oktober 1996, ☎ (038) 332 27 40

J.J.Th. Doedens, tot 6 oktober 1996, ☎ (038) 331 60 77

R.J. Meijer, tot 8 februari 1997, ☎ (033) 475 52 62

J.P. Kruiger, tot 14 maart 1997, ☎ (0343) 55 16 73

Zendtijd voor Kerken

Zondag 14 april 1996, Ned. 1, 15.00 uur (ZvK)

Kerkdienst vanuit de vrijgemaakt Gereformeerde Kerk te **Berkel en Rodenrijs**.

Voorganger: *ds. J.R. Geersing*.

Zondag 21 april 1996, Radio S, 17.02 uur (ZvK)

Kerkdienst vanuit de vrijgemaakt Gereformeerde **Refajah-kerk** te Groningen-Zuid.

Voorganger: *ds. Jt. Janssen*.

De **tekst** van de preken is verkrijgbaar bij Stichting **ZvK**, Postbus 94, 1200 AB **Hilversum**, onder vermelding van de **datum** van de dienst.

Theologische Universiteit

Kampen – Aan de Theologische Universiteit slaagden voor het doctoraal examen de heren **H.W.** van Egmond, wonende te Ten Boer; **P. Boonstra**; **R. Ijbema**; **E.G. Kremer**; **G.L.** ten Napel, wonende te Kampen en **A. Krijgsheld**, wonende te Uithuizen.

Beroepen te **Barendrecht**: **R.D. Anderson**, kand. te Valkenburg (Z.H.); te Dronten (wijk zuid), te Hoogezand-Sappemeer (wijk zuid) en te Tiel en Zaltbommel: **A.J.Th. van der Scheer**, l.l. zendingspredikant op **Irian Jaya**; te Eemdijk en te Lisse: **J.M. van Leeuwen**, kand. te Stads kanaal; te Hardenberg-Oost en te Leens: **P.K. Meijer**, l.l. zending in Brazilië, nu wonend te Assen.

Aangenomen naar Axel (tweede beroep): **J.J. Burger** te Bussum-Huizen; naar **Capelle** aan den IJssel:

D.T. Vreugdenhil te Emmen, die bedankte voor **Enschede-Zuid**; naar Goes: **P.F. Messelink** te Hoofdorp; naar Schildwolde: **A. Boersma** te Mussel, die bedankte voor Loppersum i.c.m. **Westeremden**; naar Steenwijk: **B.C. Buitendijk** te **Hardinxveld-Giessendam**; naar **Waardhuizen c.a.**: **A.A.J. de Boer**, kand. te Kampen, die bedankte voor **Barendrecht**, voor **De Lier**, voor **Ten Boer i.c.m. Garrelsweer** en voor **Wijnjewoude i.c.m. Oosterwolde** (Fr.).

Bedankt voor Enschede-Oost: **O.W. Bouwsma** te Roden; voor Groningen-Zuid: **H.K. Bouwkamp** te **Marienberg**; voor Oldehove: **J. van de Wetering** te Bergentheim.

Beroepbaar

Assen – **Ds. Th.J. Havinga**, missionair predikant van de kerk te Assen-Zuid, is gerepatrieerd uit Curitiba (Brazilië) en kan nu beroepen in overweging nemen. Zijn adres is: De Barrage 5, 9285 SJ Buitenpost, ☎ (0511) 54 16 03.

Aanmelding studenten Theologische Universiteit

Kampen – Aspirant-studentendie de propedeuse 19%- 1997 of de vooropleiding klassieke talen 1996-1997 willen volgen, dienen zich vóór 15 april a.s. schriftelijk aan te melden.

Aanmeldingen kunnen gericht worden aan de pedel van de Universiteit, Postbus 5026, 8260 GA Kampen. Aangegeven moet worden welk diploma men heeft en/of binnenkort denkt te behalen en waarvoor men zich aanmeldt: propedeuse of vooropleiding.

Intrede

Assen – Op zondag 31 maart jl. deed ds. A. **de Snoo** intrede te Assen-Noord. **Ds. R. Timmerman** k-vestigde ds. De Snoo in het ambt tijdens de morgendienst, die om 10.30 uur begon, om 17.00 uur deed ds. De Snoo intrede. Beide diensten vonden plaats in de **Maranthakerk**, Nobellaan 140. Nieuw (tijdelijk)adres: Peter van Anrooystraat 11, 9402 TR, ☎ (0592)34 40 11.

Jubileum

Ermelo – Maandag 4 maart jl. was het 40 jaar geleden, dat **ds. O.J. Douma**, emeritus-predikant te Ermelo, in het ambt werd bevestigd. **Okke Jan Douma** werd op 18 januari 1923 te Ferwerd geboren. Hij bezocht de Chr. HBS te Stadskanaal en studeerde aan de Theologische Hogeschool te Kampen. Op 4 maart 1956 deed hij intrede in de gemeente te Souburg-Vlissingen. In 1963 vertrok ds. Douma naar Overschie en vandaar, in 1966, naar Assen. In 1970 verbond hij zich aan de gemeente van Groningen-Noord, die hij **diens** tot aan zijn emeritaat in 1988. In Pretoria (Zuid-Afrika) verrichtte hij na zijn emeritaat nog een half jaar hulpdiensten. Ds. Douma was vele jaren deputaat betrekkingen buitenlandse kerken en verschillende keren lid van een generale synode. In 1971 publiceerde hij het boek **De liefde in geding** en in 1989 **Horen met je ogen** (pastoraat aan doven en slechthorenden).

Afscheid

Middelburg – Op zondag 17 maart jl. nam ds. A. de Snoo afscheid van de gemeente te Middelburg in verband met zijn vertrek naar Assen-Noord (wijk Maasdijk). Op 31 maart jl. heeft hij hier intrede gedaan.

Toegelaten

Zwolle – Th. **Oosterhuis** te Dokkum, beroepen predikant te Zwolle-Centrum voor de theologische opleiding op Sumba (Indonesië), is door de classis Zwolle peremptoir geëxamineerd en toegelaten tot de ambtsbediening.

Opheffing Weesp/Nigtevecht

Weesp – Op 8 maart jl. is de gemeente te Weesp/Nigtevecht opgeheven. Tijdens een vergadering van de classis Utrecht is afgesproken dat de **kerkleden** zich mogen aanmelden bij een van de volgende zusterkerken: Bussum/Huizen, Hilversum of Loenen-Abcoude. Tot goedkeuring van de betreffende particuliere synoden is verkregen, zullen (voorlopig) de plaatsen Dribergen, **Muiden** en Muiderberg ressorteren onder de kerk van **Amsterdam-Centrum**, **Nederhorst den Berg**, **Nigtevecht** en de **streek** Het Gein onder Loenen-Abcoude en **Weesp** onder **Bussum/Huizen**. Volgens de kerkenraad werd het **voortbestaan** als afzonderlijke gemeente bemoeilijkt door interne spanningen en door moeiten bij het aanstellen van ambtsdragers. Op een **gemeentevergadering** in augustus 1995 werd besloten om, met de hulp van het **kerkverband**, te komen tot opheffing van de gemeente. De classis Utrecht stemde in met het besluit en verleende hulp – in overleg met kerkenraden van naburige gemeenten – bij de voorbereiding van de **opheffing**. De kerkelijke goederen zijn, onder bepaalde afspraken, overgedragen aan de classis Utrecht. De predikant, ds. W. van der Schree, die **Weesp/Nigtevecht** diende i.c.m. Loenen/Abcoude, is nog altijd aan de laatstgenoemde gemeente verbonden.

Naamsverandering classis Den Haag

Delft – Op 1 januari 1996 jl. werd

de classis Den Haag uitgebreid met vier kerken uit de classis **Gouda-Leiden-Woerden**. Het ressort van de classis strekt zich nu uit van Hoek van Holland tot **Alphen a/d Rijn** en van de kust bij **Scheveningen** tot de grens met de provincie Utrecht. Besloten werd dan ook om de naam van de classis te veranderen in classis **Midden Holland**. Tot de classis Midden Holland behoren de kerken te: **Alphen a/d Rijn**, Bodegraven-Woerden, De Lier, Delft, Gouda, 's-Gravenhage-Centrum/Scheveningen, 's-Gravenhage-Zuid/Loosduinen, Monster, **Pijnacker-Nootdorp**, Rijswijk, Voorburg, Waddinxveen en Zoetermeer.

Afvaardiging Generale Synode

Den Ham – De Particuliere Synode van Overijssel heeft de volgende personen afgevaardigd naar de Generale Synode van **Berkel en Rodenrijs**: ds. A. de Jager (**Berkum**), ds. H.J. **Siegers** (**Ommen**), G. Boersma (**Zwolle**) en J. **Gunnink** (**Hardenberg**) als primi. Ds. E. Hoogendoorn (**Dalfsen**), ds. A. van Houdt (**Enschede**), G. Bredewold (**Zwolle**) en J. **Meems** (**Ermeloord**) als secundi. Als tertiï zijn aangewezen: ds. K. Harmannij (**Den Ham**) en J. van **Dijen** (**Ommen**).

Synode in een conferentie-oord?

Hoogvliet – De Particuliere Synode van Holland-Zuid heeft de Generale Synode van **Berkel en Rodenrijs** gevraagd een **onderzoek** te doen naar de mogelijkheid om generale synodes voortaan in een conferentie-oord te laten plaatsvinden. Dat **onderzoek** zou de voor- en nadelen moeten nagaan van een synode in zo'n **conferentie-oord**, zoals de syn. Gereformeerde Kerken die bijv. organiseren in 'De Blijde Werelt' te Lunteren. De PS denkt dat zo'n werkwijze goedkoper en efficiënter is dan de

huidige. Belangrijke nadelen zijn nu o.a. het probleem dat het kerkgebouw van de 'roepende' kerk lange tijd niet gebruikt kan worden en de last voor de gezinnen waar synodelen worden gehuisvest; een conferentie-oord biedt bijv. meer privacy.

Samenkomsten Ameland

Nieuwleusen – De Commissie Ameland zoekt met kiem mensen die willen voorgaan in samenkomsten die zij wil beleggen op Ameland (Nes en Hollum) en wel voor de volgende data: Nes: 14-4 (9.00 uur), 5-5 (11.00 uur), 26-5 (11.00 en 16.30 uur) en 2-6 (11.00 uur); Hollum: 14-4 (15.00 uur), 5-5 (15.00 uur), 26-5 (9.00 en 15.00 uur), 2-6 (15.00 uur).

Voor de maand juli t/m 11 aug. a.s. worden ook nog voorgangers gevraagd, evenals voor de periode 18-8 t/m 27-10. Reacties naar: J. Holtvoort, Veenslag 10, 7711 MH Nieuwleusen, ☎ (0529) 48 20 55.

Voorzitter van Reformanda overleden

Bunschoten-Spakenburg – Op donderdagavond 7 maart jl. is de voorzitter van de vereniging Reformanda, F.J. Tollenaar op vakantie in Zell am See, plotseling overleden.

Tollenaar was met zijn vrouw op ski-vakantie in Oostenrijk, toen hij zich onwel voelde. Niet lang daarna kreeg hij een eerste hartinfarct en raakte hij in coma. Een tweede hartinfarct volgde en Tollenaar overleed.

Zijn lichaam werd naar Nederland overgebracht en op 15 maart jl. begraven.

Adreswijzigingen e.d.

Burlington-East * Emeritus-predikant: D. de Jong, Van Ravesteynerf 168, 3315 DL Dordrecht, ☎ (078) 621 30 06 (pag. 17 en 335).

Het nieuwe Handboek is uit!

Zojuist verschenen het Handboek 1996, de onmisbare vraagbaak voor ieder die mee wil leven. Met nieuwe telefoonnummers.

384 pagina's, £ 17,50.

50 Jaar Handboek

– overzicht van predikanten, gemeenten en ledenaantallen in de Gereformeerde kerken sinds de Vrijmaking –

Dit boek bevat een overzicht van alle bestaande, samengevoegde en/of opgeheven kerken;

predikanten welke deze kerken gediend hebben, of nog dienen; alsmede een uitgebreide statistiek van de ledenaantallen, gesplitst naar gemeente en provincie. Een onmisbaar naslagwerk voor allen die interesse hebben in Geref. Kerken (vrijg.).

A4-formaat, 60 pag., geniet, £ 27,50.

Ook verkrijgbaar bij de boekhandel

Oosterbaan & Le Cointre B.V.

Postbus 25 – 4460 AA Goes
Telefoon 0113-215591, Fax 0113-216492

